

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
ELHÚNYT TAGJAI FÖLÖTT TARTOTT
EMLÉKBESZÉDEK.

SZERKESZTI A FŐTITKÁR.

VII. KÖTET. — 6. SZÁM.

EMLÉKBESZÉD
KACSKOVICS LAJOS

L. TAGRÓL.

NAGY IVÁN

R. TAGTÓL.

(Olvastatott a M. T. Akadémiának 1892. április 25. összes ülésén.)

Ara 15 kr.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA.

1892.

A M. T. AKADÉMIA ELHUNYT TAGJAI FÖLÖTT.

I. KÖTET.

I. Emlékbeszéd Korponay János lev. tag fölött. <i>Kápolnai Pauer István</i> lev. tagtól	Ára 10 kr.
II. Emlékbeszéd Dr. Suhayda János lev. tag fölött. Dr. <i>Konek Sándor</i> r. tagtól	> 10 kr.
III. Emlékbeszéd Morócz István lev. tag felett. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól	> 10 kr.
IV. Emlékbeszéd Révész I. l. tag felett. <i>Ballagi Mór</i> r. tagtól	> 20 kr.
V. Emlékbeszéd Brocca Pál külső tag felett. <i>Lenhossék József</i> rendes tagtól	> 30 kr.
VI. Emlékbeszéd Asbóth Lajos lev. tag felett. <i>Kápolnai Pauer István</i> lev. tagtól	> 10 kr.
VII. Emlékbeszéd Ami Boué külső tag felett. Dr. <i>Szabó József</i> r. tagtól	> 10 kr.
VIII. Emlékbeszéd Fabritius Károly lev. tag felett. <i>Kozma Ferencz</i> lev. tagtól	> 40 kr.
IX. Jerney János emlékezete. <i>Gyárfás István</i> lev. tagtól	> 20 kr.
X. Emlékbeszéd Mihályi Károly l. tag felett. <i>Domanovszky Endre</i> lev. tagtól	> 10 kr.

II. KÖTET.

I. Emlékbeszéd Molnár Aladár lev. tag felett. <i>Tanárky Gedeon</i> lev. tagtól	Ára 20 kr.
II. Emlékbeszéd Árkosi Benkő Dániel lev. tag felett. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól	> 10 kr.
III. Mailáth Gy. emlékezete. Gr. <i>Szécsen Antal</i> t. tagtól	> 10 kr.
IV. Emlékbeszéd Charles Róbert Darwin k. tag felett. <i>Margó Tivadar</i> r. tagtól	> 40 kr.
V. Emlékbeszéd Wöhler Frigyes k. tag felett. <i>Nendtvich Károly</i> l. tagtól	> 10 kr.
VI. Emlékbeszéd Érkövy Adolf rendes tag felett. <i>Galgóczy Károly</i> l. tagtól	> 10 kr.
VII. Emlékbeszéd Zsivora György felett. <i>Tóth Lőrincz</i> rendes tagtól	> 20 kr.
VIII. Emlékbeszéd Dr. Fenzl Ede k. tag felett. Dr. <i>Haynald Lajos</i> igazg. és t. tagtól	> 30 kr.
IX. Emlékbeszéd Sainte-Claire Deville Henrik felett. <i>Than Károly</i> r. tagtól	> 30 kr.
X. Emlékbeszéd Mignet Ferencz k. tag felett. <i>Trefort Ágoston</i> igazg. tagtól	> 10 kr.

EMLÉKBESZÉD KACSKOVICS LAJOS LEV. TAGRÓL.

NAGY IVÁN r. tagtól.

(Olvastatott a M. T. Akadémiának 1892. április 25-diki összes ülésén.)

Tisztelt Akadémia!

Társaságunk tiszteletre méltó tagját, néhai Kacs kovics Lajost atyjától öröklött birtokán, a Nógrád vármegyei Sőj nevű pusztán múlt évi deczember 12-én temettük el. És midőn sírja szélén úgy a t. Akadémia nevében prae sumptiv jóváhagyásából, valamint a magam által iránta táplált kegyeletből a boldogúlt szelleméhez rövid búcsút mondék, megérintettem: hogy Ő az élet nagy könyvét, mely nek mind a 85 lapját becsülettel és érdemekkel tele írta, — méltó dicsérettel bevégezte.

Igen is, T. Akadémia! néhai földim és tagtársunk 1806. május 29-én születvén, hosszú és változatos pályát futott meg, melynek egész kiterjedését az emberiség és a haza jólléte érdekének előmozdítására szentelte.

Hogy azonban kimúlt társunknak pályája sikereit és érdemeit az én vékony tehetségem szerint méltóan feltűn tethessem, ezen rövidre szabott beszédemben is a jellemze tes megértékelés szempontjából életrajzi adatai közül is meg kell érintenem néhány irányadó főbb mozzanatot.

Kacs kovics Lajos mint tábla-bírói ivadék az e század elején dívott nevelésben és iskoláztatásban részesült. Életére, jellemére ősi erkölcsökkel bíró szüleinek példája és tanítá sai el nem múló mély hatással valának.

Imádkozni vallásos édes anyjától, — írni, olvasni és számolni — mint maga írja — édes atyjától tanúlt. A gym-

násiumot Budapesten végezte, mindig az elsők közt és gyakran kitüntetve. A philosophiát a váci lyceumban tanulta, melynek végeztével a papi pályára vágyott, de attól atyjának és philosophiai tanárának tanácsából elállott; és mivel szintén atya az orvosi pályáról is lebeszélte, a jogi tudományokat a győri akadémiában, majd a két utóbbi évben a pesti egyetemen hallgatván és tanulván, a törvény gyakorlati pályájára adta magát.

Néhai tagtársunk — még mint gymnasista, — megtanult latinul és németül; mint jogász megtanulta a francia nyelvet, melyben néhai Tasner Antal tagtársunkkal együtt tökéletesíté magát. (Később megtanult angolul is.) A szünidők alatt pedig olvasott. A magyar irodalomból olvasta annak akkori jeleseit: a Kisfaludyakat, Virág Benedek, Kis János, Berzsenyi, Kazinczy, Kölcsey stb. munkáit; olvasta Lessinget, Wielandot, Schillert, Göthét stb. Olvasott komolyabb műveket is. Olvasta Knigge Umgang mit Menschen-jét, Hufeland Macrobioticáját, olvasta gr. Széchenyi István azon ideig megjelent műveit, olvasta Montesquieu, Rousseau *Système de la Nature* munkáját s a többi.

És mi természetesebb, T. Akademia! minthogy ennyi különböző világnézet és bölcséleti tételek hatása, a szabadakarat tagadása mellett amott az utilitarismus, emitt az önzés rendszerének vitatása az ifjú kebel lázadalmait fokozottan a skepsis sötét ingoványain ringassa, — mígnem egy szerencsés válság az ész és szív forrongásait nyugodt színvonalra juttatja. Ez — hála a mindenség alkotó hatalmának — kimúlt tagtársunknál is szerencsésen megtörtént. Mert eltekintve Schiller: »Du hast gehofft: dein Lohn ist abgetragen«; és »diese Lehre ist ewig, wie die Welt«, állítmányaitól, néhai tagtársunk — mint maga is írja — megtalálta álláspontját hite eszményében, melynek oltára: a kölcsönös szeretet és áldozati készség.

»Itt állapodtam meg, s ezen állásponton maradtam mostanig.« Irja ő maga 1887-ben. És ekkor értettem meg — úgymond — Berzsenyi fohászkodásának e sorait:

»Isten! kit a böles lángesze föl nem ér,
 Csak titkon érző lelke ohajtva sejt:
 Léted világít, mint az égő
 Nap; de szemünk bele nem tekinthet.« — —

A kölcsönös szeretet és áldozati készség, e két szentség volt úti társa az élet hosszú, de egyenes útján. — És midőn utóbb Lamartine »Histoire des Girondistes« munkáját olvasá, megborzadva az istentagadók kegyetlen önzésétől és durvaságától, azon meggyőződésre jutott, hogy a pénz-szomj, az élvek és hiú fényelgések hajhászata, és ezeknek táplálékai: az elvtelenség, sikkasztás, rablás, or- és öngyilkosság s napjainkban a társadalom egyéb rákfenéi: mind a hitetlen anyag-elviség szüleménye.

Gyenge motívumoknak látszhatnak ezek némelyek előtt, T. Akadémia! de az én szerény ítéletem szerint az üdvösen végig harczolt nagy életkor fejlődésének oly lélektani mozzanatai, melyek néhai tagtársunknak a gyakorlati életben érvényült szerepére határozott irányul szolgáltak.

Ő ifjúságát lelki, testi épségben megőrizve, lépett a köz-életpálya küzdőterére, melyet mint joggyakornok, majd kir. táblai jegyző (juratus) kezdett meg az 1825. évi országgyűlés tartama alatt. Nem kell jeleznem, hogy a lelkesedés és hazaszeretet lángja hevíté keblét azon ifjúnak, ki az 1823. évi törvénytelenül emelt adó és újonczozás ellenében megyéje erőlyes küzdelmének tanúja volt. És ez volt oka, hogy midőn az idétt bátyjával Bécset meglátogatta, és annak nevezetességeit megszemlélte: nem rajongott érte, mert azt alkotmányunk ellenségei fészkének tartotta.

A nevezetes országgyűlés után, — melynek tanúlságos hatása az ifjúnak szellemi fogékonyságát és látköre színvonalát magasabbra emelte, — a juratusi, majd az ügyvédi vizsga letétele után, az ügyvédsegédi állás Budapesthez kötötte tagtársunkat.

Itt az ország szívében irodalmunknak akkori lendületes korszakában, az úgynevezett Aurora-kör volt akkor a nemzeti haladás irányadó világa, és tagtársunk társadalmi kedvező viszonyainál fogva e légkör élvezhetésében is részesült. Szerencséje volt ismeretségébe juthatni Kisfaludy Ká-

rolynak, ki a jó reményű fiatal embert, habár csak általánosságban, de még is termékenyítő hatással a tanulásra buzdította. Szemere Miklós útján megismerkedett Bajzával, majd Vörösmarthyval, Toldyval, Zádorral s a többivel. És ez ismeretség, meg az ifjú hév, és az akkori fogalmak áramlata vezették tagtársunkat arra, hogy a szépirodalmi szakban az akkori Társalkodóban, a Tudományos Gyűjtemény koszorújában, a Regélőben, az Uraniában stb. kísérleteket tegyen egyes zsengeivel: allegoriáival, költeményeivel, Schillerből vett fordítmányaival és epigrammaival, mely utóbbiakra nézve hivatottságát Zádor György buzdítólag szemébe hangoztatta.

De a szépirodalom, vagyis inkább a költészet, mely az élet tavaszán minden jóra való fiatal ember kedélyvilágát a képzelet és eszményítés bájos sugáiraival aranyozza be: nem az ő világa, nem az ő jövője volt.

Ő, ki a természettudományok iránt már kora ifjúságában erősebben vonzódott, családi viszonyai szempontjából a jogászati pályára szánta élete munkásságát; és kezdetül előbb Eötvös József, majd Fejes Antal kir. ügygazdátósági ügyészhez állott segédül, és jelleme-, szelíd modora-, készsége- és munkásságáért mindenütt szeretetve, indúlt polgári hivatásának betöltésére.

Ez időben történt, hogy az állami bányaművelésben előfordult visszaélések megvizsgálására a m. kir. kincstár királyi biztosi minőségben néhai tagtársunk imént említett főnökét a mellé rendelt szakértő közeggel a bányavárosokba kiküldötte. A biztosság 1831. év elején indúlt Selmeczre, majd Körmöczre, hová tagtársunk is örömmel elkíséré főnökét.

E kirándulásban való részvétel képezi tagtársunk életében azon mozzanatot, melynek hatása alapján később (1837-ben) ezen társaságnak tagjává választatott.

Az értelmi erő, mely agyában villogott, — a tettvágy, mely idegeit feszíté, — a közéletre ható ismeretek gyűjtésére ösztönözvén: fölös üres idejét és a kedvező alkalmat a bányaművelés, érzésmosás, kohászat és pénzverés kezelésének tanulmányozására fordítá gyakorlatilag, majd ezzel meg

nem elégedve, az akkoron már megjelent Aschner és Berzelius művei nyomán elméletileg is. És ámbár egy időre az epemirigy-járvány dühöngése félbeszakítja a bányavárosi időzést, — a következő ősszel ismét Körmöczön folytathatá tanulmányozását, melynek alapján a bányamívelés monographiájának megírásához fogott, melyből a kohászatig terjedő rész »Az Alsó-Magyarországi Érczmívelésről« cím alatt a Tudományos Gyűjtemény 1831—32. évi folyamában látott napvilágot.

De geniusza, lelke fogékonysága előtt nem lön felejtve, hogy összes hazai közérdekeink benső viszonyban és kapcsolatban állanak. Kiterjedt figyelme, sőt hazafiúi érzéke ébren állott minden nemzeti és történelmi érdek megszívülésére is. Be-bepillantott a városi levéltárba is, és a mit ott a nemzet multjának ismeretére érdekes adatot talált, leírta és önzetlen szívvel közölte azon szaktudósokkal, kik azt hasznosíthaták. S nem riadt vissza a haza történelme érdekében a fáradságosabb munkálkodástól sem. Ilyen meggyőződésben és lelkesültségben fogott *Zweig* János Krisztof selmeczi bányamester 1703-tól 1707-ig terjedő, a II. Rákóczi Ferencz forradalmára fontos adatokat tartalmazó Német Naplójának feldolgozásához, melyet a Tudománytár 1835. évi VI. kötetében adott ki, és melylyel a történelmi források irodalmának akkor igen korlátolt mezején nem csekély érdemet szerzett magának. Ez képezte forduló pontját irodalmárkodásának a komolyabb, tudományos irányzat felé.

De a ki hazája történelme iránt kegyelettel viseltetik, az lélektani ösztönszerűséggel annak nemzetisége iránt is forró szeretetet ápol keblében. És tagtársunk, az akkor még csak 25 éves fiatal ember, birt az ihlettség e két szentséges indulatával is. Ebből eredt, hogy mielőtt Körmöczöt elhagyá, emlékiratot szerkeszt, melyet a városi főügyész beleegyezésével a város tanácsához azon kérelemmel nyújt be, hogy az a közigazgatás megmagyarosítását fokenként előmozdítandó, tisztviselőit kötelezze a magyar nyelv elsajátítására, és pénztára erejéhez mért összegben pályadíjat tűzzön ki egy bányászati műszótár megírására. A város az emlékira-

tot szabályszerűleg a helytartósághoz küldé, a minek annyi eredménye lőn, hogy a város azontúl irtokságra csak magyarul is tudókat nevezzen ki.

Ezenközben Pozsonyban megnyílt az 1832. évi országgyűlés. Tagtársunk politikai és jogi ismereteinek bővítése végett vágyván oda, módot lelt abban, hogy ott Nógrád vármegye egyik követe mellett és mint gróf Berchtholdt József absentista képviselője részt vehessen.

Itt látköre szélesedése, ismereteinek, tapasztalatainak bővülése mellett azon szerencsében is részesült, hogy a haza akkori nevezetesebb férfiainak, ezek közt gr. Széchenyi István, — báró Wesselényi Miklós, — Kossuth Lajos, — Bezzerédj István és másoknak közelebbi ismeretségébe jutott. És ugyanitt, mielőtt Kossuth: »Országgyűlési Tudósításai«-nak, Jablanczy »Független«-jének megindításáról tudomása lett volna, »*Constitutionnel*« cím alatt egy diaetai hirlapot kezdett kiadni; azonban az említett kettőnek megjelenése után lapja folytatásától szerényen visszavonult. Midőn azonban az úgynevezett kerületi ülések naplója életbe lépett, és a követek megbízásából annak szerkesztőivé Bertha Sándor, Hajnik Pál, és Munkácsy János lettek, ezek mellé a naplónak tollba-mondójává őt választották.

Másfél évet töltött tagtársunk Pozsonyban, és tanúja volt a hosszú tanácskozmányoknak, vitatkozásoknak, melyek a sérelmek, urbériség, polgári törvénykezés és egyéb törvényhozási tárgyak fölött a két tábla ki nem egyenlíthető politikai elvei miatt fárasztó küzdelmekben teltek el, és melyekből hazánk akkori politikai önállóságára és kormányzatára nézve leverő tapasztalatokkal tért vissza Budapestre.

De a szerzett szomorú tapasztalatok mellett tanult tagtársunk egyebet is. Megtanulta észlelni és felismerni a hiányokat, melyekben akkori közállapotaink sínylődtek. — Megtanulta, hogy az ő eszményei: a *kölcsönös szeretet* és *áldozatkészség* nem köztulajdon; hanem csak szórványosan egyesek ritka erénye, mely kivált a nemzetközi politikai káténak hitczikkei közt nem foglaltatik. — És ekkor fellobbant, megfogamzott lelkében geniusza sugallatából az

erkölcsi és anyagi erő kifejtése szükségének szent érzete, mely egyedül az alapos nevelés és okszerű gazdaság megalapításában lelheti vágyainak érvényesítését.

E két iránypont az, T. Akadémia! mely ezentúl tagtársunknak egész élete folyamán — anyagi viszonyainak szükségyszerű számbavétele és korlátai mellett — munkálkodásában vezéricsillagául szolgált.

»Már Pozsonyban az országgyűlési vitatkozások, különösen a magyar nyelv ügyének tárgyalása alatt ideálommá vált — írja ő maga — oly egyesület alakítása, melynek feladata lenne hazánkban a magyar nemzetiségnek minden irányban terjesztése«. — Midőn tehát Szentkirályi Móricz társalgás közben értesíté, hogy kisdédóvó intézet van már egy Pesten és egy Budán is a Krisztina-városban, és ez utóbbit együtt meglelték, örömkönyek lepték el szempiláit. És midőn Szentkirályi arra szólítá fel, hogy egy, a belvárosban hasonló intézet felállítására alakuló társulatba pártoló tagul iratkozzék be: felbuzdult lelkesedéssel válaszolá: *»Ne csak helybeli bizottságot, de az eszme és cél terjesztésére országos egyesületet igyekezzék befolyásával alakítani«*. — Szentkirályi elfogadta a tanácsot és elment azonnal Brunszvik Teréz grófhölgyhez és megnyerte az ügynek gróf Festetich Leót és másokat; — 1834. augusztus 2-án már aláíratott az alapító oklevél és kiosztattak a részvény-segélyre az aláírási ívek.

Ámde az ige azonnal nem vált testté. Küzdeni kellett előítéletek, — önző és rideg elzárkózások ellen. De a hazafias agitáció végre mégis győzött. Tagtársunk nem csak magán körökben, hanem a sajtó útján, különösen a Jelenkor Társalkodójában különféle álnevek alatt mintegy fáradhatlan bajnok, folytonosan küzdött a szent eszme érdekében, míg végre 1836. év márcziusban megtarthaták a végleges alakuló gyűlést, melyen az egyesület elnökévé gr. Festetich Leót, alelnökévé Szentkirályi Móriczot, titkárrá pedig tagtársunkat választották. Az igazgató-választmányba koronként a legjelesebb férfiak léptek, ilyenek valának: Bezerédj István, Fáy András, b. Jósika Miklós, Kis Károly, Kossuth Lajos, Lónyay Gábor és báró Wessélényi Miklós és mások.

Az intézmény felvirágzott, és tíz év alatt az országban a kisedővő intézetek száma hetvenre szaporodott, a miben tagtársunkat, ki az országos kisedővő intézeteket terjesztő egyesület buzgó titkára és 1842-ig évkönyveinek szerkesztője volt, az érdemnek oroszlánrésze illette.

Tagtársunkat jelleme és fáradhatlan munkaereje az ő irányeszméinek másik részére nézve sem hagyta nyugodni; s azért, midőn a Lovassy, Kossuth, s Wesselényi-féle politikai vádak és perek emelésében a szólás-szabadság és alkotmányos élet sérelmeit melyen érezve, ügyvédi pályáját oda hagyá, éppen kapóra jött az alkalom, hogy az okszerű gazdaság terjesztése érdekében is felajánlja szolgálatát a hazának.

Éppen keletkezőben volt az *Országos M. Gazdasági Egyesület*, melynek igazgató-választmánya pályázatot nyitott a titkári hivatalra. Es a közbizalom, a kifogástalan elővélemény a folyamodók legjelesbjei (Angyalffy Mátyás, Fényes Elek és Császár Ferencz s a többi versenyzők) közül társunkat helyezte a titkári hivatalba, és — nem csalódott. Azok, kik ismerik e nagyjelentőségű intézetünk történetét, annak fejlődési időszakait, méltó tanúságot tehetnek azon előmenetelről és sikerről, melyet az intézet Kacs Kovics Lajos titkársága alatt vívott ki. A »*Gazdasági Tudósítások*« című egyesületi lap, melyet tagtársunk 1837 óta nem csak hogy szerkesztett, hanem dolgozataival is gazdagított, — valamint az általa indított és öt éven át páratlan szakértelemmel szerkesztett »*Mezei Naptár*«, — olyan eredmények, melyek tagtársunknak mindenha dicsőséges emlékét képezendik.

A mai alkalom és idő tekintetéből nem merülhetek, T. Akadémia! ezeknek részletesebb méltatásába. — Egy valódi életírás kellékei lehetnek ezek, s akkor is vastag könyvet töltenének be azon tények és viszonyok kifejtései, melyek néhai tagtársunk munkásságát egész összességében felölelik és emlékszoborrá domborítanak.

Meg kell elégednünk ez alkalommal, t. Hallgatóim! azzal, hogy az elhunytnak élete pályájából csak futólag a legfőbb mozzanatokat érintsem meg.

A megbízható, kötelességérző, értelmes és munkás egyéniség mindig keresett tényező volt. E nemes tulajdonsokkal volt megáldva néhai tagtársunk, és ezeknél fogva történt, hogy 1843. május 21-én Pest városa főjegyzői tollát adta kezébe. Magánviszonyai is javaslák a megtiszteltetés elfogadását, és azért és ekkor a kisdedovói- és gazdasági egyesületek titkárságáról leköszönt ugyan, de ezeknek gazdaságos céljai előmozdításáról élete végeig le nem mondott.

Új állomása helyét is derekasan betölté. — Tevékenységéről a város jegyzőkönyvei tanúskodhatnak. — Különösen a magyar nyelv jogos fölényiségének elismertetésére törekedett szakadatlanul. — Pest városa polgársága nagy részének német eleme akkor még nem ébredt öntudatára hazafiúi hivatásának. És Kacs Kovics Lajos az ébresztésnek itt is kiváló tényezője lőn. A városi polgári őrsereg még teljesen német volt. Az akkori alpolgármester (Rottenbiller) és mások (Szilágyi István, Tóth Gáspár stb.) felfogva az eszmét, megteremték a magyar lovas és gyalog polgári őrsereget. A magyar vezényszavakat tagtársunk harmad magával gyűjté és szerkeszté össze. És ezen magyar polgári őrsereg feállítása nagy vonzó erőt gyakorolt a magyar érzés és nyelv terjedésére.

Jöttek ezután a politikai átalakulás hullámai, jöttek a (1848) márcziusi napok, midőn tagtársunk rendületlen hazafisága, elfogulatlan szíves eszélyessége virrasztott tanácsársai gyengébbjeinek bátortalansága fölött és az úgynevezett forradalmi 12 pontra határozottan rá vezette a városi hatóság elfogadó záradékát. — Ezután lett képviselő. Ott volt Debreczenben, majd Buda bevétele után ismét Pesten. Önkénytelenül lett miniszteri osztálytanácsos. Volt Szegeden, és lőn Világos után bujdosó, majd honn az ősi házban lappangó. Végre megkegyelmezetten, de mint szárnya szegett madár, húzódott meg ősi fészkében és lőn mezei gazda és gyermekeinek oktatója.

De közéleti tevékenysége ekkor sem szünetelt. Élete ideáljainak egyike: a nemzeti gazdaság érdekében munkált tovább az időszaki sajtó útján és gyakorlatilag mozgalmat indított egy megyei gazdasági egyesület alakítására, mely

életbe is lépett, míg az 1860-ki politikai fordulat ismét az alkotmányos küzdelmek árjaiba sodorta.

Újra végig játszta szerepét, mint Pest városi főjegyző és az 1861. évi országgyűlésre Ferencz-városi képviselő; és midőn a rövid alkotmányoskodás után az akkori politikai irányzat tervszabálya szerint a jobbakkal együtt hivataláról lemondott, és sem a kilátásba helyezett pestvárosi főbiróságot, sem a kir. táblai ajánlott biróságot elfogadni hazafiúi érzéke nem engedte: ismét kereste eszményei oltárait, és lőn az országos kisdedővő egyesület, és m. Iparbank rendes ügyésze, s az új alakzatban felújult országos kertészeti társulatnak titkára. S míg emitt a kertészeti füzeteket szerkeszté, a kisdedővői egyesületnél a nagyérdemű gróf Brunszvik Terézia emlékére rendezett százados jubilaumon magvas és ünnepélyes beszédével igyekezett hatni a szent cél érdekében.

Midőn azonban a magánélet követelményei szülőföldjére, gazdasága közelébe szólíták, még akkor sem vonakodva a közszolgálat terheitől, 1865-ben a nógrádmegyei kir. törvényszéknél vállalt birói hivatalt, és itt munkálkodott becsülettel egész addig, mígnem 1874-ben hanyatló testi ereje az ősi fészek nyugalmit megáhitotta. De azért az én öreg barátom, azontúl is, ha csak az időjárás zordsága nem gátolta, szorgalmasan részt vett, mint megyei bizottsági tag is, a közélet minden mozzanatában.

Gyermekeiben a hazának jeles és hasznos polgárokat és lionleányokat nevelvén fel, miután ezeket örökségükre nézve kiosztá, olvasás és irogatás közt élt szeretett hitvesével szerény gazdaságában, megkezdve 81 éves korában élete elményeinek megírását és be is végezvén azt is teljesen, folyton emlékében tartva a római nagy költő szavait:

Omne crede diem tibi diluxisse supremum:
Grata superveniet, quae non sperabitur, hora.

És végre megtörtént ez is mult évi december 9-én. Elhúnyt. — Elhúnyt, — nem mint egy élete delén viharoktól kitépett tölgy; hanem mint földi hivatását teljes egészében betöltött aggharczos, kit a természet örök ura

által kiszabott életkor törvénye fektet megérdemlett végnyugalmára.

Elhunyt, mint egyike azen régi szabású gárdának, melynek tagjai földi pályájukon nem keresték a vagyont; hanem a természettől öröklött szellemi értéküket beruházták a szeretett haza közjólétének gazdaságába.

Mind végig munkás magvetője, gondos kertésze volt azon két irányeszmének, mely a *népnevelés* és belterjes *okszerű gazdaság* által a nemzet *erkölcsi* és *anyagi erejének* gyarapítására és megalapítására törekszik. E két irányeszmének áldozta tagtársunk egész életét. És mint a gazdaság és ezzel kapcsolatos természettudományok művelőjét, választotta társaságunk harmadik osztályának tagjául.

És most, mielőtt itt, e helyen *emlékének* szabályszerű, de általam igaz meleg kegyelettel teljesített megújítását befejezném, kérem a T. Akadémiát: iktassa be Kacs Kovics Lajos néhai tagtársunk nevét is azon elhunyt jelesei közé, kik pályájukon dísz és igaz érdemeket szereztek a haza irányában.

Legyen tisztelve emlékezete.

IRODALOMTÖRTÉNETI JEGYZETEK.

KACSKOVICS LAJOS ÉLETÉHEZ.

Minthogy irodalmi működésének adatai eddig összegyűjtve sehol sem jelentek meg, legalább azon dolgozatainak, melyeket a kezemnél lévő forrásokból merithettem, sorjegyzékét jónak véltem, itt az emlékbeszéd végén irodalmunk érdekében is időrendben közre bocsátani.

1830. évben.

1. **Emmához** Schiller után Gy—fy álnév alatt a *Koszorú* szép-literaturai Ajándék 1830. évf. 154. lap.
2. Epigrammák *a) Az Iracs és Epigrammatikus.* *b) A kém.* *Ugyanott* 155. lap. Gy—fy álnév alatt.
3. **Múlt, Jelen s Jövendő** költemény Gyászfy álnév alatt. *Urania.* Nemzeti Almanach 1830. évf. 205. lap.

1831-ben.

4. **Én is voltam valaha egy szép asszony kocsisa.** Allegoria (a kiábrándult szerelemről). *Társalkodó.* 1831. évf. prózában.
5. Humoristicus elmefuttatás a júliusi forradalomról. *Ugyanott.*
6. Vörösmarty »Fátyol titkai«-nak ismertetése.
7. **«Laura mulató helye»** költemény Gyászfy név alatt. *Urania* 1831. évf. 33. lap.
8. **»Az alsó magyarországi érczmivélésről«** saját neve alatt. *A Tudományos Gyűjtemény* 1831-ki IX. kötet 69—95. lap. X. kötet 52—71. lap. XII. köt. 36—54. lap.
9. **Régiségek.** *Ugyanott* VIII. kötet 121—125. lap.
10. **Egy-két lap a kritikáról.** K. L. (?) *Ugyanott* III. kötet 27—34. lap.

1832-ben.

11. **Az alsó magyarországi Érczmivélésről.** Befejezés saját neve alatt. *Tudományos Gyűjtemény* 1832. évi IX. kötet 3—43. lap.
12. **Bányavidéki nefelejts.** Költemény Gyászfy név alatt. *Urania,* nemz. Almanach. 1832. évf. 344. lap.

13. Az 1833. évi *Aurora*, (Alapítá Kísfaludy K. Kiadja Bajza) ismertetése. *Tudományos Gyűjtemény* 1832. évi III. kötet 107. lap.

1833—1834-ben.

14. Cikkek a Jelenkorban és Társalkodóban Gyertyánfy, Komlóssy, Kúthy álnévek alatt.

1835-ben.

15. Pótlékok az 1703—1707-ki magyar történetekhez Zweig János. Kristóf német kézírati naplójából kivonva és magyarra fordítva saját neve alatt a *Tudománytár* 1835-ki V. kötet 146. lap.

1837-ben.

16. Jóságszerzés és haszonbérlet. Saját neve alatt. *Társalkodó* 1837. évi 99. és 100-ik számaiban.

17. A kisedővásról. Akadémiai székfoglaló értekezés. Megjelent a *Közlemények a kisedővás köréből* című vállalatban, mely Budán nyomtatott, s ő szerkesztette.

1859-ben.

18. Szózat irodalmunk érdekében. Többek nevében. Megjelent a *Pesti Napló* 1859-ki 48-ik számában.

1865-ben.

19. Emlékbeszéd gr. Brunszvik M. Terézia fölött május 18-án. Megjelent önállóan is.

Szerkesztés.

1835-ben az országgyűlés alatt kezdett szerkeszteni és kiadni *Constitutionnel* cím alatt országgyűlési tudósításokat.

1837-től 1841. végeig szerkeszté a **Gazdasági Tudósításokat**; — a két utóbbi évfolyamot már Török János segédlete mellett.

1841-től 1843. májusig szerkeszté Török Jánossal együtt a **Magyar Gazda** című heti lapot, melynek sajtó-ügyi 4000 frtnyi biztosítékát atyja vállalta birtokára.

1840—1844-ig öt éven át egyedül szerkeszté a **Mezei Naptár-t**, kivévén közben az 1842-dik évit, melyet Török Jánossal együtt adott ki.

1837-től 1843-ig szerkeszté a kisedővó intézeteket terjesztő Országos Egyesület kiadványait.

A pályadíjakért versenyző népszerű gazdasági értekezéseket tartalmazó **Gazdasági Kistükört** Csapó Dániellel szerkesztette.

1862-ben a kertészeti társulat közlönyét a »Kertészeti Füzeteket« szerkeszté.

Kéziratban maradtak :

Testőr című novella 1841.

Önéletrajza 1888. és a többi.

Egyéb irodalmi működés :

1. A Kőrmöcsbánya városa levéltárából régi okmányokat másolt.
 2. A jogtudományi műszótárhoz gyűjtéssel járult.
 3. A bányászati műszavaknak Bugát Pál és Zlamál Vilmos által történt összegyűjtésében és magyarra fordításában közreműködött.
 4. A bányászati törvényjavaslat szerkesztésében jelentékeny részt vett.
-

Arcképe Marastoni által rajzolva megjelent az **Országútkre** 1862. évi 16. számában.
